

# Görkəmli hidrogeoloq-alim, unudulmaz insan

*Adətən biz zəruri hesab etdiyimiz maddi sərvətlərin dəyərini qızilla müqayisə edirik; pambığa "ağ qızıl", meşəyə "yaşıl qızıl", neftə "qara qızıl" deyir, dünyamızın ən dəyərli sərvəti olan çürəyini hasil olduğu neməti "qızıl sünbül" adlandırırıq...*

*Bəs adicə içməli suyun dəyərini nə ilə müqayisə etmək olar? Təbii ki, heç nə ilə! Çünki su - qiymətsizdir! Onun dəyəri ölçüyə gəlmir!*

*Ötən əsrin 40-cı illərində Sahara səhrasında təyyarə qəzasına uğrayaraq susuzluqdan əzab çəkmiş və son məqamda bədəbi ərəb tərəfindən xilas olunmuş məşhur Fransa yazıçısı Antuan de Sent Ekzüperi su haqqında yazırdı:*

*"Su, sənin nə rəngin, nə dadın, nə qoxun var ... sənin həyat üçün zəruri olduğunu demək azdır - sən elə həyatın özüsən!..."*

*Görkəmli Sovet alimi, akademik A.P.Karpinski "Ən qiymətli faydalı qazıntı - sudur..." yazmışdı.*

*Hazırda dünyanın bir sıra ölkələrində artıq su çatışmazlığı hiss olunur. Bu səbəbdən həmsərhəd ölkələr arasında gətdikcə dərinləşən narazılıqlar, ixtilafatlar yaranmaqdadır.*

*Bizim ölkəmizin su ehtiyatları qonşu ölkələrlə müqayisədə məhduddur. İstifadə etdiyimiz suların xeyli hissəsi transsərhəd çayları - Kür və Araz çayları vasitəsilə gətirilir. Bu səbəbdən Azərbaycanın həm indiki, həm də gələcəkdə yaşayacaq insanların suya olan tələbatının ödənilməsi problemi ilə məşğul olan mütəxəssislərin əməyi həmişə təqdir olunmuş və yüksək qiymətləndirilmişdir. Geoloqlarımızın və alimlərimizin uzun illər boyu sərf etdikləri gərgin əmək sayəsində Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində böyük ehtiyatlara malik yeraltı su hövzələri aşkar olunmuş və onların istismar ehtiyatları hesablanmışdır. Bu işlər hal-hazırda da davam etdirilir.*

*Ölkəmizin ən dəyərli sərvəti olan su ehtiyatlarının aşkar olunması, öyrənilməsi və istifadəyə verilməsi yolunda daha çox əmək sərf etmiş şəxslərdən biri də məşhur alim-hidrogeoloq, vətənimizə bütün canı ilə, qəlbi ilə, fədakarlıqla xidmət etmiş və bu yaxınlarda faciəli surətdə dünyasını dəyişmiş, Hidrogeoloqların Beynəlxalq Assosiasiyası, Beynəlxalq Mineral Ehtiyatlar Akademiyası, Dünya Su Şurası kimi nüfuzlu təşkilatların üzvü olmuş geologiya-mineralogiya elmləri doktoru, professor mərhum Adışirin Ələkbərov idi...*

O, 25 noyabr 1955-ci il tarixində Bakı şəhərində anadan olmuşdur. 1976-cı ildə keçmiş Azərbaycan Dövlət Neft və Kimya İnstitutunun geoloji-keşfiyyat fakültəsini bitirərək dağ mühəndisi-hidrogeoloq ixtisasına yiyələnmiş və təyinatla Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Geologiya İdarəsinə işləməyə göndərilmişdir. Hidrogeologiya Ekspedisiyasının çöl partiyalarından birində böyük texnik hidrogeoloq vəzifəsində işə qəbul edilmiş, nəzəri biliyi və işgüzarlığı sayəsində tezliklə baş hidrogeoloq və hidrogeoloji keşfiyyat partiyasının rəisi vəzifələrində işləmişdir.

Ölkəmizin yeraltı su ehtiyatlarının öyrənilməsi kimi vacib, dövlət əhəmiyyətli işi yüksək professionalıqla yerinə yetirmək bacarığına malik mütəxəssis və gənc alim olduğunu nəzərə alaraq Dövlət Geologiya və Mineral Ehtiyatlar Komitəsinin rəhbərliyi onu 1992-ci Hidrogeologiya Ekspedisiyasının rəisi vəzifəsinə təyin etdi, 1993-cü ildə isə ona yeni yaradılmış Hidrogeologiya və Mühəndis Geologiyası İdarəsinin rəisi kimi daha məsul iş tapşırıldı.

Adışirin müəllim 2001-ci ildə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi yaranandan sonra Kompleks Hidrogeologiya və Mühəndis Geologiyası Ekspedisiyasının rəisi təyin olundu və 2005-cü ilədək bu vəzifədə işlədi. Bu müddətdə onun iştirakı və bilavasitə rəhbərliyi altında Respublika ərazisinin hidrogeoloji, mühəndis-geoloji, geoekoloji şəraiti kompleks şəkildə tədqiq olunmuş, yeraltı suların axtarışı və keşfiyyatı işləri elmi əsaslarla aparılmış, suların rejim və balans öyrənilmiş və ehtiyatları hesablanmışdır. Təbii və texnogen fəaliyyət nəticəsində baş verən ekzogen geoloji proseslərin ətraf mühitə təsiri qiymətləndirilmiş və bu proseslərin yaratdığı fəvqəladə halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər hazırlanmışdır. A.Ələkbərovun əmək fəaliyyətinin 2006-cı ildən sonrakı dövrü "Azersu" ASC ilə bağlı olmuşdur. 2006-2014-cü illərdə "Azersu" ASC-də baş mütəxəssis, şöbə rəisi, departament rəisinin müavini vəzifələrində çalışmış, 2014-cü ildən isə "Sukanal" Elmi Tədqiqat və Layihə İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışmışdır.

A.Ələkbərov 1983-cü ildən Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasının hidrogeoloji və geoekoloji şəraitinin intensivləşən gərginləşməsi ilə əlaqədar aramsız meydan çıxan müxtəlif problemlərin ardıcıl həlli ilə məşğul olmuşdur. Bilavasitə iştirakı və rəhbərliyi ilə Bakı - Abşeron aqlomerasiyası ərazisində müxtəlif istiqamətli və fərqli miqyaslı hidrogeoloji, mühəndis-geoloji, geoekoloji tədqiqatlar aparılmış, yeraltı suların ehtiyatları qiymətləndirilmiş, Xəzər dənizi sahillərində kurort zonası yaradılması ilə əlaqədar yeraltı mineral sular tədqiq edilmiş, çoxsaylı geoloji layihə və hesabatlar, silsilə xəritələr, tövsiyələr hazırlanmışdır. Müxtəlif illərdə təzəhür edən ekzogen geoloji proseslərin-Bakı şəhərinin müxtəlif sahələrini, Sumqayıt, Buzovna, Zabrat, Mağtağa, Binə və digər sahələri su bəsməsi, metronun Əzizbəyov və Neftçilər stansiyalarına neft sızması, neftlə çirklənmə, Sumqayıt ərazisində yeraltı sularla və sükurlarda civə metalının toplanması, palçıq vulkanlarının təzahürləri, yer səthinin çökməsi, Bayıl, Əhmədli, Zığ, Xirdalan və digər sahələrdə təhlükəli sür-

rüşmə proseslərinin öyrənilməsi və onlara qarşı müdafiə tədbirlərinin hazırlanması və s. tədqiqatlarının əsas istiqamətlərindən olmuşdur. 2000-ci ilin 6-7 mart tarixində Bayıl sahəsində baş vermiş sürüşmə, bir neçə gün öncə proqnozlaşdırılmış, 8 saat öncə işə prosesin qaçılmaz olması haqqında hökumət və şəhər rəhbərliyinə məlumat verilmiş, sürüşməyə qədər gecə ikən əhali məlumatlandırılmış, köçürülmüş, nəticədə dünya praktikasında şəhər ərazi-



lərində analoqu olmayan bir sürüşmə heç bir insan tələfatı olmadan ötürmüşdür.

A.Ələkbərov Bakı şəhəri ərazisinin gərgin geoekoloji vəziyyəti, şəhərsalmanın mövcud hidrogeoloji və geoekoloji problemləri, şəhər ərazisində tikilən binaların ərazinin mühəndis-geoloji imkanlarına uyğunluğu, təhlükəli sahələrdə inşaat işlərinin törədə biləcəyi fəsadlarla əlaqədar beynəlxalq konqres və simpoziumlarda, ölkədaxili elmi müşavirələrdə, dövlət və müstəqil televiziyalarda, qəzetlərdə çoxsaylı çıxışlar etmiş, elmi və publisistik məqalələr yazmışdır.

2000-ci ildə Bakı - Abşeron aqlomerasiyasının hidrogeoloji, mühəndisi-geoloji, geoekoloji şəraitini, mövcud problemləri, onların yaranma səbəblərini və həlli yollarını dolğun əks etdirən "Apşeron: problemi qidrogeoloji i qeogoloji" kitabını nəşr etdirmişdir. Adı çəkilən problemlərin araşdırılması ilə maraqlanan mütəxəssislərin yekdil rəyinə görə bu monoqrafiya fundamental və nadir tədqiqat əsəridir.

2004-cü ildə NATO tərəfindən Bakıda təşkil edilmiş "Management and Sustainable Development of Urban Groundwater Systems" seminarında çıxış etdiyi "Azərbaycanın geoekoloji problemləri" məruzəsində əsas diqqət dünyanın ən gərgin geoekoloji şəraitlə seçiyələnən regionlarından olan Bakı - Abşeron aqlomerasiyasının mövcud vəziyyətinə yönəldilmişdir.

2014-cü il 12-15 noyabr tarixində Buxarest şəhərində 12-ci beynəlxalq "EUROPE-INBO 2014" Su Çərçivə Direktivinin tətbiq edilməsinə dair konfransda "Kür-Araz çayı hövzəsində Su Resurslarının İnteqrasiyalı İdarə Olunmasının transsərhəd problemləri" mövzusunda çıxış etmişdir.

"Azərbaycanda su ehtiyatları problemləri: inteqrasiyalı idarəedilmənin elmi-metodik əsasları" mövzusunda apardığı araşdırmaları barədə 2015-ci ildə AMEA Rəyasət Heyətinin iclasında elmi məruzə ilə çıxış etmiş və ölkənin su ehtiyatlarının yaranma qanunauyğunluqlarının müəyyən edilməsi, ehtiyatların qiymətləndirilməsi və dayanıqlı idarə edilməsi, eyni zamanda su təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə əlaqədar son illərdə görülən işlərdən danışmışdır.

O, "Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi" layihəsinin əsas tərtibçilərindən idi, su ehtiyatlarından istifadə, ekzogen geoloji proseslərə məruz qalmış ərazilərdən istifadə və digər müvafiq qaydaların tərtibində yaxından iştirak etmişdir.

BMT-Arız İnkişaf Proqramı tərəfindən aparılan Kür-Araz hövzəsinin su ehtiyatları layihəsinin Azərbaycanın yeraltı suları və Cənubi Qafqaz regionunun yeraltı suları hesablarının müəllifi və eksperti olmuşdur.

Bölgədə ən böyük su təchizatı sistemlərindən biri - Oğuz-Bakı su kəməri mənbəyində yeraltı suların ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi, suqötürücünün layihələndirilməsi, tikintisi və istismarının təmin edilməsinin əsas iştiraklarından biridir.

2004-cü ildə Abşeron aqlomerasiyasının təmsalında təbii-texnogen sistemlərdə hidrogeoloji proseslərin qanunauyğunluqları və hidrogeoloji proseslərin proqnozlaşdırılması və idarə olunmasında ilk dəfə olaraq süni intellekt metodunun tətbiqi üzrə geologiya-mineralogiya elmləri doktoru dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Azərbaycan, ABŞ, Rusiya, Türkiyə, Fransa, Polşa, Niderland, Qazaxstan, Ukrayna, Estoniya, Özbəkistan, Gürcüstan, Mərakeş və digər ölkələrdə dərc edilmiş 90-a yaxın elmi məqalənin, 3 monoqrafiyanın, atlasların müəllifidir. Azərbaycanın geoekoloji xəritəsini tərtib etmişdir. "Yeraltı suların keşfiyyatı və istismar ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi", və "Apşeron: problemi qidrogeoloji i qeogoloji" kimi fundamental kitabların müəllifidir.

UNDP, UNESCO, UNECE və digər beynəlxalq qurumların transsərhəd su obyektlərinin və yeraltı suların idarə olunması ilə əlaqədar bir sıra layihələrinin Cənubi Qafqaz və Azərbaycan üzrə iştirakçısı və eksperti kimi fəaliyyət göstərmişdir. Hidrogeoloqların Beynəlxalq Assosiasiyasının, Beynəlxalq Mineral Ehtiyatlar Akademiyasının, Dünya Su Şurası kimi nüfuzlu təşkilatların, Yer elmləri üzrə ekspert və disser-

tasiya şuralarının üzvü olmuş, ölkəmizi bu qurumlarda layiqincə təmsil etmişdir.

Dünya Su Forumlarının, Beynəlxalq su sammitlərinin, konqreslərin, konfrans və seminarların aktiv iştirakçısı olmuşdur.

"Azersu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən həyata keçirilən CATEF 2013 və CATEC 2014 Xəzər Beynəlxalq Su Texnologiyaları sergi və konfransının təşkilində və aparılmasında böyük rolu olmuşdur.

Dünya Su Şurası tərəfindən təşkil olunan beynəlxalq su forumlarında, su forumlarına hazırlıq iclaslarında fəal iştirak etmiş, su sektoru ilə əlaqədar çoxşaxəli problemlərin tənzimlənməsi və həll edilməsi istiqamətində olan müzakirələrə qoşulmuşdur. Həmçinin "Azersu" ASC-nin Dünya Su Şurasının İdarə Heyətinə üzv seçilməsində əvəzsiz xidmətləri olmuşdur.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Geologiya və Geofizika İnstitutunda elmi, Bakı Dövlət Universitetində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının su ehtiyatlarının tədqiqi, içməli su mənbələrinin öyrənilməsi və işlənilməsi sahəsində A. Ələkbərovun apardığı araşdırmalar ölkəmizin su təsərrüfatı sektoruna dəyərli töhfələr vermişdir.

Görkəmli alim dünyanın Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, Çin, Niderland, Koreya, Hindistan, Türkiyə, Ukrayna, Rusiya, İran, Rumıniya, Macarıstan, İsveçrə, Latviya, Litviya, Estoniya, Belarusiya, Polşa, Türkmənistan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Gürcüstan və s. ölkələrində xidməti əməliyyatlarda olmuş, əldə etdiyi elmi nailiyyətlərə görə beynəlxalq mükafatlara layiq görülmüşdür.

Azərbaycanda elmin və su təsərrüfatının inkişafında səmərəli fəaliyyəti daim yüksək qiymətləndirilmiş, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 iyun 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə "Əməkdar mühəndis" fəxri adına layiq görülmüşdür.

Adətən insan haqqında düşünən zaman onun gördüyü işlər və əməllər yada düşür. Adışirin müəllimin gördüyü, ölkəyə, vətənə bu gün və gələcəkdə də gərəklili biləcək işlərinin sayı-hesabı yox idi. Bu insanda nadir xüsusiyyətlərə xas olan vətənpərvərlik, alicənablıq, nəciblik, gözütöxlük, yaxınlara qarşı sevgi, ailəyə və dostlarına sədaqət, sonsuz həyat eşqi kimi bütün ali insani keyfiyyətlər cəmlənmişdi.

Adışirin müəllimin əlindən yalnız yaxşılıq emik gəlirdi. Onun yeirxahlığı və qayğıkeşliyi sayəsində neçə-neçə istedadlı gənc həyatda özünə layiq yer tutmuş, kamil mütəxəssis kimi yetişmiş və indi Azərbaycan elminə xidmət etməkdə, su ilə bağlı problemlərimizi həll etməkdədir. Öz məktəbinin yaratmaqla ölkənin xidmətinə durmaq xoşbəxtliyi hər alimə nəsis olmur. Nisbətən qısa ömrü ərzində o bu sevinci, xoşbəxtliyi qazana bildi. O vətənpərvər insan idi, Azərbaycanın tarixini, mədəniyyətini, ədəbiyyatını və incəsənətini, eyni zamanda dövlət dilini gözəl bilirdi. Bəlağətli, olduqca rəvan nitq qabiliyyəti bəxş etmişdi Ulu Yaradan ona!

Son illərdə Adışirin müəllim tez-tez xarici ölkələrə işgüzar səfərə, elmi əməliyyatlara gedirdi. Əsil ziyalı kimi o getdiyi ölkənin maddi mədəniyyəti, tarixi, bu günü, bir sözlə dünya sivilizasiyasının təşəkkülündə rolu ilə də maraqlanırdı. Neçə illər öncə o Fransadan qayıdandan sonra mən ondan dünya şöhrətli Luvr Muzeyi barədə soruşanda o həmçinin Eyfel qülləsi, Zəfər Tağı, Notr Dam Pari Kilsə-Muzeyi və Qarnye Sarayı barədə də həvəslə danışdı. Güman edirəm ki, ömür vəfalı olsaydı nə vaxtsa olduğu ölkələr barədə geniş təəssüratlarını yazacaqdı.

Müqayisəolunmaz dərəcədə işgüzarlığı, dözümlüü, bacarığı və istedadı sayəsində əldə etdiyi nailiyyətlər - xidməti ierarxiyada yüksəlişi, tez bir zamanda həm namizədlik, həm də doktorluq dissertasiyaları müdafiə edərək hidrogeologiya və geoekologiya sahəsində ölkədə ən çox sayılan alim və mütəxəssislərdən biri olması, nəhayət dünya şöhrəti qazanması bəzən hətta özünün vaxtı ilə işə cəlb edərək yaxşılıq etdiyi tək-tək insanlarda həsəd, qibtə hissləri yaradırdı (Deyildiyi kimi Motsart olan yerə ona zəhər verməyə hazır olan Salyerilər də yetişir). Vaxtı ilə xalq şairimiz Məmməd Rahim yazırdı:

**...İnsan ləyaqətinə bir ləkədir əyilmək,  
Ona "bəli" söyləyib qımsıb üzə gülmək.  
Mümkün deyil həminin hər vaxt xoşuna gəlmək,  
Sən ancaq üzü ağ ol vicdanının önündə!**

Bax beləcə - su kimi saf və şəffaf; eyni zamanda müdrik və ləyaqətli insan, əsil Azərbaycan ziyalı idi Adışirin müəllim! Belə insanlar unudulmurlar!

Düşünürəm ki, Azərbaycanın hər bir guşəsindən bir-birə toplayaraq mütəxəssis kimi yetişdirdiyi istedadlı gənclər onun başladığı, yerinə yetirdiyi möhtəşəm işləri şərəflə davam etdirəcəklər.

**Yadıma düşmüşkən qoy bir şeyi də yazım; yaşadığımız 9 mərtəbəli binaya uzun illər boyu sutka ərzində yalnız 2 saat - axşam 6-dan 8-dək su verildirdi. Bu da həyat yoldaşımın mənim işdən çıxıb evə gələn vaxtımıza təsadüf edirdi. Sudan çox korluq çəkirdik. Oğuz - Qəbələ su kəməri Bakıya çəkiləndən sonra artıq bir neçə ildirdi ki, mənzilimizə bütün gün ərzində tərtəmiz su gəlir. Bizim üçün (elə digər sakinlər üçün də) bundan böyük hədiyyə ola bilərdimi?! ...Və hər zaman sudan istifadə edərkən bu işdə əməyi olanlara sonsuz etirəmimizi bildiririk. Xüsusən də xalqımızın görkəmli alim-oğlu Adışirin müəllimə!**

**Ağamahmud Səmədov**